

Nørre- og Sønderøkse skoler

Fra omgangsskole til skolebygninger

Som følge af almueskoleloven af 1814 blev der i Brovst sogn i 1815 fremlagt forslag til planer for skolevæsenets fremtid i Brovst, Ø. Svenstrup, (der indtil 1817 hørte under Brovst) Nørre- og Sønderøkse.

I forbindelse med udskiftningen af Nørre- og Sønderøkse jorder var der blevet udlagt en skolelod på 12 tdl. midt mellem de to byer. Forinden var der her blevet placeret en gård ved landevejen, og denne blev kaldt Halvrømmen.

Der var ikke umiddelbar enighed om, at placere en skole på den udlagte lod og i forslaget til skoleplan står der, at ethvert af ovennævnte distrikter bør have en fast skole, og skolelæreren anvises bopæl i de byer hvorefter distriktet bærer navn.

I den forbindelse bruges det som argument mod den fælles skole for Nørre- og Sønderøkse, at byerne er beliggende afsides, og at en ordentlig skolegang derfor måtte anses forbundet med megen ulempe for de skolesøgende børn, og endelig var *»den udlagte jord af den ringeste beskaffenhed, rød grus, og som sådan kunne anses for ubrugbar i særdeleshed til korn«*.

Dokumentet slutter således:

»Skulde nu dette mit forslag, til en forbedret skoleindretning i mit pastorat, ikke i det væsentlige få den ærede amtsskoledirektions bifald og planen,

som blev lagt ved Nørre- og Sønderøkse byers udskiftning tages til følge, og således ikkun en fast skole for Nørre og Sønderøkse samt Røgild, af hvilke især de første er velhavende, bygges på Halvrømmen.

Nuvel – så ske hvad jeg ikke kan ændre. Men når denne plan engang er udført og mulig misfornøjelse over et skuffet håb træder i den forventede glædes sted, når rubrikken over de skolepligtige børn står blank, og man må gribe til tvangsmidler for dog at opnå noget af hensigten, eller om det skulle gå med denne skole som med den der for flere år siden, af nu afdøde generalkrigskommisær Lange, blev opbygget på samme sted og i samme anledning – da ville det dog være mig til nogen trøst, at kunne sige: (her følger en latinsk sætning som jeg tillader mig at oversætte til et) : »hvad sagde jeg «.

Forslaget er underskrevet i Brovst Præstegård d. 24. maj 1815 af provst Jansen. Det beskrevne er kun et resume af forslagsdokumentet og om den af kommisær Lange byggede skole ved jeg intet i skrivende stund.

Skolelodden flyttes senere, *citat: » grundet beboernes klager over ufremkommelig skolevej, fra den ved udskiftningen udlagte skolegård kaldet Halvrømmen, til en sumpet lavning syd for landevejen og her (på Jens Peter Uld-*

kræmmers grund) bygges så Nørre og Sønderøkse første skole i 1834. «

En parcel beliggende i forbindelse med skolelodden, der støder op til den omtalte landevej, blev af et interessentselskab, blandt hvis ejere kan nævnes general-krigskommisærinde Lange og etatsråd Treschou i København, kammerråd og hospitalsforstander Juul i Aalborg og Laurids Høyer til Jægerum, givet til skolen ved et gavebrev. Lodden skulle tilhøre embedet.

Denne skole fungerede frem til 1898 hvor den bliver lukket og da er der bygget skole i Sønderøkse og året efter i Nørreøkse.

Ti år efter, i 1908, er der med jernbansens komme sket så stor en vækst i befolkningsgrundlaget i Halvrimmen, at der bygges en ny skole. Denne skole placeres også ved landevejen (der hvor Toyota ligger i dag) og er egentlig Halvrimmens første skole. Den vender vi tilbage til senere. Først skal

vi beskæftige os med skoleforholdene i Nørre- og Sønderøkse.

Inden den nye skolelov fra 1814 trådte i kraft blev undervisningen foretaget af omgangsskoleholdere, og således også i **Nørre- og Sønderøkse.**

Det skal her bemærkes, at børnene fra Sønderøkse før den tid skulle gå i skole i Østerby. Det ses i fundatsen for skolevæsenet på Øland, der blev sat i system da Fr. Von Lewetzau i 1668 overtog godset Oxholm, og gårdene i Sønderøkse havde hoveripligt dertil.

Ordningen varede dog ikke længe for det var svært at komme dertil, idet der ikke var anlagt veje eller bro over fjorden.

Allerede i 1740 blev der skrevet om en omgangsskoleholder i Sønderøkse og fra 1757 til 62 ved vi, at det var Jens Skolemester der forestod undervisningen. I 1762 var det Niels Andersen, om hvem det bemærkes, at han har været god og opbyggelig i sit skolehold og levned. I 1764 var det Ivar Pedersen, i 1787 Jens Andersen og i 1804 Chre-

Nørre- og Sønderøkse første skole fra 1834

sten Jensen. Undervisningen foregik rundt om på gårdene. (Omgangsskoler). Fra omkring år 1750 var der, som nævnt også omgangsskoleholdere i Nørreøkse. Der blev undervist i kristendom, regning, skrivning og læsning.

Indkomsten for underviseren var uvis ca. 2-3 rigsdaler (rdlr). Af omgangsskoleholdere nævnes i 1754 Jens Andersen – i 1757 Iver Nielsen – i 1762 Ole

Olesen, som da nylig var kommet i embedet. I 1787 nævnes Ivar Pedersen som skoleholder. Indberetningen i 1800 nævner Anders Nielsen som skoleholder og »han er til dette embede duelig og oplagt og de andre så delige som de kan fås.« (kilde – bogen Skoler og degne i Vendssysel)

År 1834-1898, Skolen på Halvrimmen

Skolen bygges som tidligere nævnt i 1834 og har måske været opdelt i en drenge- og en pigeskole fra start. Drenge og pigeskolen findes alle årene i samme bygning, men med hver sit klasselokale. Skolen lå centralt ved landevejen mellem Aalborg og Thisted (øst for den nuværende vej Engdraget) Skolen var også centralt placeret i forhold til sognets fire byer, Brovst, Nørre og Sønderøkse samt Røgild. Ved sogneforstanderskabets oprettelse i 1842 begyndte man straks at holde sognemøderne på skolen. Den første lærer ved den nye skole hed Riisager og han var der frem til 1840, hvor der kom en lærer ved navn Morten Nielsen.

Hvorvidt skolen allerede fra start var opdelt i en pige og en drengeskole er, som før nævnt, lidt uvist, men i 1848 er der ifølge lønudbetalingerne både et første og et andet lærerembede ved skolen

I 1850 er det stadig Morten Nielsen der er lærer på skolen og der tales om skolepenge for 102 børn. Her nævnes også en hjælperlærer ved navn Niels Christensen. Han kommer fra Kollerup. Han bliver i 1860 lærer på skolen. Den senere lærer i Arentsminde, Hans Peter Christensen Haugaard, var fra 1865 til 1869 andenlærer ved skolen.

Lærer Kjær, født i 1838 blev ansat ved skolen i 1863 og var der frem til skolens lukning i 1898. Han var uddannet fra Ranum Seminarium og stammede fra Hune, hvor faderen var lærer. Også bedstefaderen beskæftigede sig med undervisning, idet han havde været omgangsskoleholder samme sted.

Lærer Kjær havde en elev som hjælperlærer og evt. en jomfru Mikkelsen der var privatlærerinde i Sønderøkse.